

MANIPULATION METHODS IN THE YOUTH PRESS OF THE COMMUNIST REGIME

Valentina Andreea Cerlincă, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Taking into consideration the fact that our country was governed during 40 years by the communists, one of the main targets for the communist journalistic propaganda was, indeed, represented by the young, for during these years there was a special part of journalism dedicated for this group.

This article has the main purpose to generally present the modus operandi of the propaganda made in the journals destined for this social category and of the methods to manipulate and deify the unique party, in all including idolizing the supreme leader, censorship and the language used for all these, used together, to form an impressive portfolio of publications destined for the young people of Romania.

Keywords: journals for the youth, communism, propaganda, censorship, youth propaganda.

Transferul puterii în epoca socialistă

După detronarea regelui Mihai în 1947, schimbările bruște care s-au produs în societate au dat un semn de alarmă rutinei de după cel de-al doilea război mondial. Printre aceste schimbări, una dintre cele mai importante a fost transferul puterii, din mâinile clasei intelectuale, care putea avea oricând un punct de vedere sustenabil și persuasiv, către clasa muncitoare, care nu mai putea face distincție de gen, rasă sau vârstă; partidul totalitar era denumit, la formarea sa în România, *Partidul Muncitoresc Român*, înțelegându-se că România era datoare trudei muncitorilor, acestor eroi ai patriei, iar clasa intelectuală a fost practic redusă la tăcere, fiind acuzată de supraevaluare și de neconcordanță cu directivele regimului socialist față de care aceasta era întru totul în dezacord. Dacă în momentul în care Stalin și-a lăsat amprenta asupra estului european, preocuparea dictatorială viza în principal clasa muncitoare, mai apoi, o dată cu instalarea regimului lui Ceaușescu, s-a produs un dezgheț, o îndepărtare de directivele ce veneau de la Moscova; așadar, noul secretar general nu mai punea accentul pe clasa muncitoarească *per se*, ci se concentra asupra unei singure categorii – oamenii societății, poporul în totalitatea lui.

Schimbând așadar orientarea către popor, regimul comunist acorda, printre altele, o atenție specială clasei tinere a poporului, alcătuită din *pionieri, școlari și studenți*, clasă care, la un moment dat, avea să devină noua generație de *homo sovieticus*, adepți ai idealurilor socialiste și divinizatori ai conducătorului de stat.

Primele semne ale socialismului forțat: cenzura în presă

Tineretul comunist românesc trebuia să fie, mai înainte de toate, noua generație, cea care avea să clădească țara prin munca și devotamentul său față de patrie, partid și popor, față de înaintași și urmași, ei trebuiau să fie eroii zilei de ieri și războinicii zilei de mâine. Acesta, dimpreună cu alte lozinci îndemnătoare la truda eternă a muncitorilor români trebuia, după România postbelică a anului 1947, o dată cu căderea monarhiei constituționale, să devină

motto-uri pentru fiecare locuitor al țării, fie el român, sas, secui, ungar sau țigan. Însă cenzura în presă a fost una dintre primele modalități de a direcționa spiritul românesc pe o singură cale, a fost una dintre primele metode intrate în forță o dată cu instaurarea regimului comunist la București.

În acest sens, Viorel Nistor constata: „Presă și literatura română postbelice s-au făurit în condițiile unei patologii de sorginte politică, ale cărei însemne le-au purtat până la căderea comunismului. Mai mult decât atât, acestea au fost forțate să contribuie la edificarea acestei ‘Lumi Noi’, reprezentate de comunism, să o justifice, să o legitimeze, să o facă acceptabilă. [...] Cenzura comunistă a avut un rol esențial. Niciodată, în tot acest timp, nici presa și nici creația în general n-au fost libere, libertatea de exprimare fiind privită ca unul din cel mai mari pericole la adresa regimului totalitar.” [apud Rad, Ilie 2011: 141].

Referindu-ne la presa pentru tineret, prin exemple ca *Studentul Român* (publicată în intervalul 1946-1949), aflăm aici o realitate mixtă; la începuturile ei, aceasta se propunea a fi o revistă democratică, care să promoveze principiile acestui tip de putere mai întâi la nivelul studenților, la nivel academic, iar apoi să creeze un mediu liber pentru toți artiștii care urmau să publice în coloanele revistei. Aflăm, însă, de la sociologul și criticul literar Paul Cornea că realitatea era, de fapt, una diferită față de ceea ce redacția își propunea; distinsul profesor universitar mărturisește, într-un articol din *Observatorul Cultural*, următoarele:

„ Prin 1946, debutasem în *Studentul Român* prin câteva eseuri: despre V. Madgearu, N. Iorga, C. Stere. Cu cel de-al patrulea, intitulat, cam arogant și pretențios, *Observații asupra stilului de muncă al poporului român*, colaborarea s-a încheiat în mod neașteptat. Am fost chemat la unul dintre responsabilii ideologici ai partidului și dat cu capul de pereți, ca și când aș fi comis o culpă de extremă gravitate.[...] Faptul ca „tovarășii“ găseau în spatele fiecărei propoziții tot felul de dedesubturi și că judecau oportunitatea fiecărui cuvânt din punctul de vedere al intereselor proletariatului, mi s-a părut, deopotrivă, ridicol și înfricoșător. Era o primă lecție amară a confruntării cu cenzura. O lecție foarte contrariantă pentru un tânăr comunist, cu convingeri sincere, cum eram pe-atunci.” [Obs. Cultural, 2001, nr. 47].

Astfel de exemple de cenzură nu sunt rare: de exemplu, Radu-Dumitrescu Gyr, care avea să fie condamnat la moarte, Paul Goma care, persecutat de comuniști, ajunge să fugă în cele din urmă în Franța și, nu în ultimul rând, una dintre personalitățile cele mai active în perioada comunismului, Fănuș Neagu care singur exclamă, la un moment dat, statutul său în fața regimului cenzurii: „...îmi zdrobește mâna cu care scriu” [Rad, 2001:67]. Este evident că nimic nu trecea de ochiul omnipotent al partidului. Articolele trebuiau scrise corespunzător, autorii trebuiau mai întâi să treacă proba în fața comitetului de presă urmând, ca în cele din urmă, reviste întregi să fie desființate, dacă acestea nu corespundeau ideologiei socialiste.

Din încercarea permanentă de a prelua doar idei din sfera ideologiei estice, apare și un alt tip de cenzură care viza clasa tineretului: controlul informațiilor venite din exterior, precum cele care se refereau la libertatea americanilor sau cele care se refereau la puterea de evoluție și de refacere a statului german de după 1945. Toate aceste idei erau respinse cu vehemență, pentru a se induce ideea că realitatea socialistă era perfectă așa cum era, iar toate celelalte regimuri nu erau decât o pală imitație a perfecțiunii întruchipate de forma socialiste de guvernare.

O primă concluzie ce se poate trage din evaluarea formelor de manifestare a cenzurii este că scopul ei era nu numai cel de a tria, de a selecta ceea ce se poate spune, de a controla informația, ci și de a forma noi adevărați la ideile partidului, la divinizarea conducerii lui.

Limba de lemn folosită pentru propaganda în rândurile tinerilor

Ferdinand de Saussure susține că limba se schimbă în funcție de realitate; în regimul sovietic, s-a reușit – prin conducătorii săi și prin discursul ideologic marxist și leninist - să se formeze o *limbă într-o limbă*, limba de lemn, care era acceptată tacit de toți cei care erau nevoiți să o folosească. În mod special, limba de lemn era menită să se adreseze unui grup-tintă, alcătuit din noile generații de comuniști, cea care avea să devină parte din *viitorul strălucitor al socialismului românesc*.

Cercetarea noastră, aflată la început, identifică, în unele magazine și almanahuri românești destinate *dragilor școlari și pionieri* [Cutezătorii, 1967], folosirea limbii de lemn la toate nivelurile limbii, prin intermediul jurnaliștilor care, folosind această metodă de manipulare, „nu acționează ca un intermediar imparțial și neutru, în serviciul cetățenilor cărora le asigură dreptul de a fi informați, ci în serviciul surselor sale sau scopurilor urmărite” [Rad, 2009:146]. Așadar, limba folosită nu mai are scopul de a educa, de a informa, ci de a propaga un anumit ideal și de a manipula prin folosirea unor particularități care să fie accesibile largului public. Printre cele mai accesibile exemple menite a fi studiate, putem face referire atât la magazinul pentru copii *Cutezătorii*, dar și la *Anii de ucenicie* sau *Viața studentescă*, fiecare dintre acestea fiind adresate unor subcategorii ale tineretului comunist. Pentru că fiecare dintre aceste jurnale era deschis prin discursuri ale conducătorului statului, putem spune că viziunea din interior a partidului este cea exprimată în mod primordial pentru a da un exemplu pozitiv încă de la începutul fiecărui număr. Tipurile de texte apărute în coloane sunt, de altfel, neatrăgătoare și repetitive, dar și egale în ceea ce privește conținutul uniform. Din punctul de vedere al tematicii, se face mereu referire la truda înaintașilor, la luptele istorice care s-au finalizat, în cele din urmă, cu triumful partidului comunist, care promitea să continue lupta pentru bunăstarea națiunii; putem face, aici, referire la una dintre cele mai cunoscute benzi desenate care au apărut în revista *Cutezătorii*, sub denumirea de „Burebista”, în care se aduceau în actualitate fapte esențiale ale fărâșării poporului român pentru a le face cunoscute pionierilor și școlarilor, care erau construite în asemenea fel, încât să stârnească un interes asupra succesiunii cronologice

Practic, înșiruirea de clișee și de informații repetitive contribuie la ideologizarea luptei permanente, la divinizarea conducătorului atotprotectiv și de neechivalat, pentru că nu informația în sine conta – aceasta fiind clară, la obiect, universal aplicabilă și exprimând numai ce trebuie spus, ci conta subînțelesul care nu mai exista și îndemnul la evoluție permanentă:

„În mijlocul vostru, dragi pionieri și școlari, sosește astăzi un prieten nou: revista „Cutezătorii”. În paginile revistei, vă va întâmpina freamătul acestor zile istorice, când poporul nostru, condus cu înțelepciune de Partidul Comunist Român, făurește o țară tot mai frumoasă și bogată, stăpână pe destinele sale. [...] În aceste pagini, vor fi evocate chipuri și momente din trecutul glorios de luptă al poporului nostru, mărețele sale înfăptuiri contemporane; veți privi în fașă viitorul luminos pentru care [...] vă pregătiți voi înșivă.” [Cutezătorii, 1967:1]

Există aici și o trăsătură negativă a conținutului, anume exemplul negativ, prin care se inducea un sentiment de frică. Așadar, o altă concluzie care reiese din analiza structurală și lexical-stilistică a textelor pentru tineri este că prin înșiruirea monotonă de generalități și de clișee, acestea însele deveneau, la un moment dat, o realitate acceptată involuntar. Codul pe care aceste texte îl trimiteau, prin intermediul folosirii unor cuvinte cheie și semnalele subtile care exprimau mesajele politice, ajungeau, la un moment dat, să fie ambele semnificative, chiar dacă la început dădeau impresia a fi o înșiruire repetitivă de cuvinte ambigue, greoaie, care nu făceau altceva decât să consume spațiu și să fie neinteligibile pentru clasa de rând.

Concluzii

Suprimarea unor publicații, limitarea libertății de expresie a unor autori, cu alte cuvinte, cenzura din România și-a pus amprenta în mod definitiv asupra discursului din jurnalele pentru tineri. Cenzura a acționat în mod brutal asupra scrierilor destinate tineretului: la nivel metafizic, schimbând realitatea cu o ficțiune în conformitate cu generalitățile propuse la nivel central, iar la nivel literar, propunând mutații tematice și stilistice.

Bibliografie

- Rad, Ilie (coord.), *Cenzura în România. Simpozion național de jurnalism*, Tribuna, Cluj Napoca, 2011
- Rad, Ilie, *Limba de lemn în presă*, Tritonic, București, 2009
- Brucan, Silviu, *Stâlpii noii puteri în România*, Nemira, București 1996
- Observator Cultural*, 2001, nr. 47, București
- Hangiu, I. *Presa românească de la începuturi până în prezent*, Comunicare.ro, 2008
- Hangiu, I. *Dicționarul presei literare românești*, Ed. Fundației Culturale Române, București 1996
- Rad, Ilie, *Incursiuni în istoria presei românești*, Ed. Accent, Cluj-Napoca 2008
- Petcu, Marian, *Tipologia presei românești*, Iași, Ed. Institutul European, 2000
- Petcu, Marian, *Istoria Jurnalismului și publicității în România*, Iași, Polirom 2007
- Petcu, Marian, *Istoria presei române, Antologie*, București, Tritonic 2002